

*Романюк І. М., кандидат педагогічних наук, доцент,
завідувач кафедри соціальної педагогіки та
інформаційних технологій в освіті НУБіП України (м. Київ)*

ФУНКЦІЇ ОРГАНІВ ПО РОБОТІ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Стаття присвячена визначенню функцій органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України як системне дослідження соціальних явищ і процесів, що є об'єктивно зумовленими загальними напрямками або сферами діяльності, сукупність яких забезпечує ефективність виконання завдань військової служби. Головне управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України є вищим органом військового управління, який призначений для планування, організації та контролю за діяльністю органів військового управління з питань гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах, організації соціально-психологічного супроводження військової служби, морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ, підтримання військової дисципліни, проведення військово-патріотичної роботи у Збройних Силах.

Ключові слова: функції управління, органи по роботі з особовим складом, планування, організація діяльності, мотивація, контроль, соціально-психологічне супроводження військової служби, морально-психологічне забезпечення, підтримання військової дисципліни, проведення військово-патріотичної роботи.

Стаття посвячена определению функций органов по работе с личным составом Вооруженных Сил Украины как системное исследование социальных явлений и процессов, которые являются объективно предопределенными общими направлениями или сферами деятельности, совокупность которых обеспечивает эффективность выполнения заданий военной службы. Главное управление по работе с личным составом Вооруженных Сил Украины является высшим органом военного управления, который предназначен для планирования, организации и контроля за деятельностью органов военного управления, по вопросам гуманитарного и социального развития в Вооруженных Силах, организации социально-психологического сопровождения военной службы, морально психологического обеспечения, подготовки и применения войск, поддержания воинской дисциплины, проведения военно-патриотической работы, в Вооруженных силах.

Ключевые слова: функции управления, органы по работе с личным составом, планирования, организация деятельности, мотивация, контроль, социально-психологическое сопровождение военной службы, морально психологическое обеспечение, поддержание военной дисциплины, проведения военно-патриотической работы.

Постановка задачі у загальному вигляді. Управління, як складний, універсальний феномен має безліч визначень. Так, наприклад, філософська наука розглядає управління як функцію організованих систем, що забезпечує збереження їх структури, підтримання режиму діяльності, реалізацію їх програм, досягнення їх мети. Соціологія вбачає в управлінні свідому діяльність, свідоме регулювання (впорядкування) суспільних відносин. У систематології управління – це структура й функції з упорядкування, збереження і цілеспрямованого розвитку певної системи. Нас цікавить в основному соціальний та систематологічний аспект. Ми працюємо з людьми, ми повинні чітко розуміти основи управління.

Будь-який вид суспільної діяльності має свої функції. У функціях відображається роль, призначення яку виконує дана діяльність у суспільстві, спільноті. На орган по роботі з особовим складом Збройних Сил України перед усім покладаються функції воєнно-соціального управління [1, с. 15].

Метою статті ми обрали визначення функцій органів по роботі з особовим складом Збройних Сил України як системне дослідження соціальних явищ і процесів, що є об'єктивно зумовленими загальними напрямками або сферами діяльності, сукупність яких забезпечує ефективність виконання завдань військової служби.

Викладення основного матеріалу. Для аналізу структури по роботі з особовим складом скористаємося методом структурно-функціонального аналізу. Серед методів аналізу структурно-функціональний аналіз розглядається як метод системного дослідження соціальних явищ і процесів як структурно розчленованої цілісності, у якій кожен елемент структури має визначене функціональне призначення. Поняття «функція» походить від лат. *functio* – здійснення, виконання і має при цьому два значення: службова роль ("призначення") одного з елементів системи стосовно іншого чи системи в цілому або робота, яку виконує орган, організм; залежність у рамках даної

системи, при якій зміни в одній частині виявляються похідними від змін в іншій її частині [8]. Дослідження функціональних зв'язків і залежностей як першого, так і другого типу є одним із завдань щодо підвищення ефективності функціонування всієї системи забезпечення воєнної безпеки [6, 7]. В системному підході вони складають елементи органів по роботі з особовим складом з певними функціями.

Будь-яка структура, у тому числі й військова, різняться між собою за розмірами, сферами діяльності, технологічними процесами тощо. Проте всі вони, як системи, мають певні спільні характеристики (загальні риси). Розглянемо функції управління, що є об'єктивно зумовленими загальними напрямками або сферами діяльності, сукупність яких забезпечує ефективність виконання завдань військової служби.

З метою розподілу функцій за спільними ознаками здійсненна їх класифікація.

Головними двома ознаками функцій управління є: вид управлінської діяльності, що дає змогу відрізнити одне завдання від інших у процесі поділу управлінської роботи; спрямованість видів діяльності на керований об'єкт або фактори зовнішнього середовища. За цими ознаками виділяють загальні та допоміжні (специфічні) функції управління.

Загальні функції визначають вид управлінської діяльності незалежно від місця її прояву, виду організації, характеру діяльності, масштабів тощо. Вони властиві управлінню будь-якою організацією та немовби поділяють зміст управлінської діяльності [3 с. 33].

Допоміжні (специфічні) функції виникають внаслідок горизонтального поділу праці. Вони визначають його спрямованість на конкретний об'єкт управління та повністю залежать від напрямку діяльності організації. Зміст специфічних функцій управління в різних організаціях відображає їхні особливості, зокрема: призначення, тип діяльності (виробництва), складність виробництва, спеціалізацію тощо.

Кожна допоміжна (специфічна) функція управління в організації є комплексною за змістом, і для належного виконання її необхідно здійснити загальні функції [11].

Усі керівники, незалежно від виду діяльності, виконують одні й ті ж самі функції. Вони займаються плануванням,

організаційними питаннями, мотивацією та контролем тощо [15].

У ході планування керівник визначає мету функціонування та способи її досягнення. При цьому під способом досягнення мети розуміють розробку певного алгоритму трансформаційного процесу. Водночас, опрацювання способу досягнення мети передбачає визначення впорядкованих операцій, тобто того, що саме повинні робити члени військового колективу для досягнення мети. Відтак, керівник виконує функцію планування, тобто процесу визначення мети діяльності, передбачення майбутнього розвитку та поєднання колективних (індивідуальних) завдань для одержання очікуваного загального результату [5, с. 32].

Реалізація трансформаційного процесу передбачає також визначення того, хто саме має виконувати ту чи іншу конкретну дію і як саме виконавці мають взаємодіяти між собою. У зв'язку з цим, керівник має виконувати належним чином ще одну функцію управління, якою є мотивація. Мотивація – це, власне, причина, яка спонукає членів військового колективу до спільних дій, аби забезпечити досягнення поставленого завдання [4, с. 28].

Адміністративні методи управління ґрунтуються на об'єктивних законах організації сумісної діяльності людей та керування нею на основі природної потреби людей взаємодіяти у визначеному порядку.

Економічні методи управління – це ті, які реалізують матеріальні інтереси участі людини при виконанні завдань через використання товарно-грошових відносин.

Соціально-психологічні методи управління реалізують мотиви соціальної поведінки воїна. Із зростанням загальноосвітнього і професійного рівня військовослужбовців відбуваються суттєві зміни в системі ціннісних орієнтацій людей та структури мотивації їх діяльності [3, с. 19].

Усі названі методи управління діяльністю військових колективів органічно зв'язані й використовуються комплексно. Професійне та вміле застосування економічних, організаційних та соціально-психологічних методів управління здебільшого забезпечує достатньо ефективне управління.

Організація та реалізація функцій управління “**ПЛАНУВАННЯ**”. Правильно

сформульовані керівником цілі мають відповідати наступним вимогам: бути конкретними та вимірними; бути зорієнтованими у часі; бути реалістичними, досяжними, такими, що не перевищують можливостей колективу; бути не суперечливими, узгодженими, взаємопов'язаними між собою; бути сформульованими та доведені до виконавців [14, с. 31].

Порядок організації і реалізації управлінської функції **“ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ”**. Організація – це функція управління, в межах якої здійснюється розподіл задач між військовослужбовцями, підрозділами та узгодження їх дій. Реалізація цієї функції здійснюється у ході організаційної діяльності. Це досягається шляхом створення механізмів координації (взаємодії). По суті – це процес узгодження дій усіх військовослужбовців, підрозділів для досягнення поставлених завдань [9, с. 26].

Порядок організації і реалізації управлінської функції **“МОТИВАЦІЯ”**. Ефективність управління визначається не тільки цілями, розробленими завданнями щодо їх реалізації та організованістю у виконанні цих завдань. Військових можливо примусити виконувати те чи інше завдання, але такий вплив має певні застереження, які визначені як збройними силами, так і державою (закони, нормативно-правові акти, інструкції тощо). Тому сьогодні в основу впливу на людей у погонах вкладають не примус, а мотивацію [9, с. 35].

Порядок організації і реалізації управлінської функції **“КОНТРОЛЬ”**. Контроль є процесом забезпечення досягнення цілей організації шляхом постійного спостереження за її діяльністю та усунення виявлених відхилень, які при цьому виникають [9, с. 41].

Завершуючи розгляд управлінських функцій, варто зауважити ще один аспект управлінської діяльності. Йдеться про лідерські якості керівника, які суттєво впливають на організацію і реалізацію функцій управління.

Справжні керівники повинні відрізнитися наявністю певних специфічних здібностей. По-перше, це вміння підібрати для кожної конкретної ситуації найкращий механізм впливу на підлеглих. По-друге, це володіння лідерськими якостями. При цьому, лідерство розглядається, як здатність особи

впливати на окремих людей (групи людей) спрямовуючи їх діяльність на досягнення цілей організації.

Лідерство дозволяє керівнику вести людей за собою, згуртовувати підрозділ та спрямовувати його на виконання завдань. Зазначене досягається не тільки вимогливістю до підлеглих. Крім неї доцільно розробити та запровадити цілий комплекс позитивних змін, який дозволить посяти віру в керівника, віродити у службовців надію на успіх та відчутти особисту значимість і повагу до себе.

Забезпечення ефективності духовної складової бойового потенціалу військової організації держави, реалізація морального фактору, формування та підтримка належного рівня морально-психологічного стану в Збройних Силах України покладено на один з видів всебічного забезпечення підготовки та застосування військ (сил) – морально-психологічне забезпечення. Важливо зауважити, що морально-психологічне забезпечення є системним процесом підготовки та застосування військ (сил), розривати його єдиність недопустимо. Іншими словами необхідні якості свідомості та психіки захисників Вітчизни потрібно формувати завчасно, постійно та цілеспрямовано. В умовах мирного часу морально-психологічне забезпечення завдань, які покладені на військові формування, повинне організовуватися на навчаннях усіх рівнів, у тому числі й командно-штабних, при проведенні бойових пусків і стрільб, під час несення бойового чергування, внутрішньої і вартової служби, водіння бойових машин, у польотах і морських походах. У процесі вирішення завдань підготовки військ морально-психологічне забезпечення зосереджується на підготовці особового складу до стійкого і адекватного функціонування в умовах складної навчально-бойової та бойової обстановки з урахуванням можливого цілеспрямованого інформаційного, психологічного та іншого впливу на війська і населення країни. На формування необхідних морально-бойових якостей військовослужбовців, їх готовності до виконання свого конституційного обов'язку щодо захисту Батьківщини, підтримання належного рівня морально-психологічного стану має бути спрямований весь комплекс виховної та соціально-психологічної роботи,

в цьому сенсі вона є підсистемою морально-психологічного забезпечення [1, с. 7–8].

Указ Президента України від 6.04.2011 року № 406/2011 “Про Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України” визначає, що Генеральний штаб здійснює планування та організацію морально-психологічного забезпечення повсякденної життєдіяльності, підготовки та застосування Збройних Сил України [11].

В положенні про Головне управління виховної та соціально-психологічної роботи Збройних Сил України (ВСПР ЗСУ), яке затверджене наказом начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.07.08 № 70, визначається, що Головне управління є органом військового управління, який призначений для планування, організації та контролю за діяльністю органів військового управління з питань гуманітарного і соціального розвитку у Збройних Силах, організації соціально-психологічного супроводження військової служби, морально-психологічного забезпечення підготовки та застосування військ, підтримання військової дисципліни, проведення військово-патріотичної роботи у Збройних Силах [10].

Наказом Міністра оборони України від 03.03.13р., № введено в дію «Положення про Головне управління по роботі з особовим складом Збройних Сил України», яке стало правонаступником Головного управління ВСПР ЗСУ та взяло на себе його функції та завдання [12].

Основними завданнями Головного управління є:

- планування та організація гуманітарного та соціального забезпечення у Збройних Силах України;
- організація моніторингу морально-психологічного стану особового складу, призовного контингенту;
- організація заходів щодо зміцнення військової дисципліни, морально-психологічного стану, заходів виховної профілактики правопорушень;
- аналіз суспільно-політичної обстановки в районах дислокації військ;
- організація інформаційно-пропагандистського забезпечення, культурно-виховної та просвітницької роботи, військово-патріотичного виховання.

- розробка, впровадження і пропаганда сучасних національних та військових традицій;

- моніторинг виконання у Збройних Силах принципів гендерної політики;

- організація та розвиток воєнно-історичної діяльності у Збройних Силах;

- керівництво діяльністю закладів культури, дошкільних та позашкільних навчальних закладів Збройних Сил України;

- розробка та впровадження в навчально-виховний процес, роботу з особовим складом сучасних технологій, систем та методик виховання;

- організація забезпечення військ технічними засобами виховання, кіно-, відео- та радіо- обслуговування;

- організація соціально-психологічного забезпечення реалізації завдань щодо переходу Збройних Сил до комплектування на професійній основі;

- визначення потреби, підготовка та перепідготовка фахівців гуманітарного профілю, аналіз їх професійної діяльності, розвиток кадрового потенціалу структур з виховної та соціально-психологічної роботи. Розробка освітньо-кваліфікаційних характеристик випускників та освітньо-професійних програм підготовки військових фахівців гуманітарного профілю у вищих військових навчальних закладах [10].

Функціональні обов'язки структур по роботі з особовим складом усіх рівнів управління визначені та затверджені відповідно до підлеглості. Обов'язки заступників командирів з виховної роботи бригади (полку), батальйону (дивізіону), роти (батареї) визначені Статутом внутрішньої служби [13].

В цілому органи по роботі з особовим складом є складовою частиною органів військового управління та призначені для впровадження гуманітарної і соціальної політики держави у Збройних Силах України, своєчасного і якісного планування й організації морально-психологічного забезпечення життєдіяльності, підготовки та застосування військ(сил).

Вимоги до службових функцій посадових осіб органів по роботі з особовим складом визначені галузевими стандартами вищої освіти.

Службова функція – сукупність обов'язків, що виконує фахівець відповідно до займаної посади і які визначаються

посадовою інструкцією або кваліфікаційною характеристикою.

Пізнавальна функція, що входить до групи інформаційних функцій, є основою всієї управлінської діяльності органів виховної та соціально-психологічної роботи.

Функція соціального оцінювання - це найменш досліджена функція, яка полягає у виробленні оптимальних оцінок діяльності керованих об'єктів, а також у виявленні їхньої значимості й ролі в системі соціальних зв'язків. Загалом під оцінюванням мається на увазі порівняння якостей оцінюваного об'єкта управління з потребами оцінюючого суб'єкта управління.

Одержавши знання про предмети й процеси які відбуваються в військовому середовищі, орган по роботі з особовим складом намагається визначити, що корисного міститься в цих предметах і процесах. В результаті оцінювання пріоритетної ваги набувають ті предмети й процеси, що мають користь або є благом для військовослужбовців. Отже, оцінювання - це вираження інтересів оцінюючого суб'єкта управління, тобто органів по роботі з особовим складом, що стосуються оцінюваного об'єкта управління.

Висновки. Аналіз показує, що в ході оцінювання будь-якого явища, предмета чи процесу визначальну роль відіграють, по-перше, соціальні властивості явища, предмета чи процесу, а по-друге, їхня значимість для діяльності військовослужбовців, для задоволення їхніх потреб. Якщо за допомогою пізнання головним чином з'ясується, що являє собою дане явище або процес, то в процесі оцінювання з'ясується його корисність для військовослужбовців. Оцінювання завжди пов'язане із порівнянням явищ, предметів і процесів та їхніх властивостей між собою і

виділенням найбільш корисних із них. Тому порівняння - це визначальний момент (операція) у процесі здійснення оцінювання.

Завдання полягає в тому, щоб вивчити, оцінити, вибрати ті варіанти з них найбільш прийнятні (бажані, необхідні) і закріпити їх як пріоритетні цілі при вирішенні тієї чи іншої проблеми. Коли буде прийматися управлінське рішення (норма), одна з цих пріоритетних цілей і стане головною, тобто визначальною щодо сутності й основного змісту даного управлінського рішення.

Варто зазначити, що нерідко роль мети в процесі діяльності органів по роботі з особовим складом перебільшується, вона розглядається як головний регулятивний фактор. В результаті діяльності органів по роботі з особовим складом управління зводиться до двох основних етапів - цілепокладання (вироблення мети) і цілездійснення (вироблення й використання засобів її реалізації).

Діяльність офіцерів органів по роботі з особовим складом спрямовується на формування, підтримання і поновлення високого морально-психологічного стану особового складу, бойових та психологічних якостей, забезпечення інформаційно-психологічної і духовної безпеки військовослужбовців з метою забезпечення їх готовності до виконання свого конституційного обов'язку захисту Батьківщини.

Відповідно до посад, що можуть займати фахівці морально-психологічного забезпечення оперативно-тактичного рівня, вони мають бути спроможні виконувати службові функції та типові завдання службової діяльності для даної функції. Кожному типовому завданню відповідає компетенція, яка формується системою умінь щодо вирішення цього завдання діяльності.

Література

1. Виховна робота у Збройних Силах України: підручник / **А.О. Кобзар, О.В. Копаниця, В.М. Грицюк** та ін. за заг. ред. **Б.П. Андресюка**. – Чернівці: Місто, 2011. – 408 с.
2. Военно-социальное управление: проблемы теории и практики: Учеб. пособие. - 2-е изд., расш. и доп. / Под ред. **П.А. Денисенко**. – М.: Военный университет, 2008. – 246 с.
3. Военно-социальное управление: проблемы теории и практики: Учебник. / Под ред. **И.И. Ефремова**. - М.: Военный университет, 2001. – 342 с.
4. Державне управління. – Навчальний посібник. / Під ред. **А.Ф. Мельник**, – К.: “Знання – Прес”, 2003, – 344 с.
5. Державне управління. – Навчальний посібник. / Під ред. **В.Я. Малиновського** – 2-е видання, доп. та перероб. – К.: Атіка, 2003. – 576 с.

6. Лобанов, А. А., Грубов, В. М. Система забезпечення воєнної безпеки України та проблеми відповідності структури функціональному призначенню // Збірник праць ННДЦ ОТ і ВБ України // – К.: ННДЦ ОТ і ВБ, 2008. – №1 (38) – С. 112- 118.
7. Лобанов, А. А. Система забезпечення воєнної безпеки України: чинники і умови впливу // Труды академії. – К.: НАОУ, 2008. – №2 (82). – С.11-16.
8. Малиновський, В.Я. Словник термінів і понять з державного управління / В.Я. Малиновський. – К.: Центр сприяння інституційному розвитку держ. служби, 2005. – 254 с.
9. Основы социального управления: Учеб. пособие для студентов вузов / Под ред. В.Н. Иванова. – М.: Высшая школа, 2001. – 345 с.
10. Положення про Головне управління з виховної та соціально-психологічної роботи у Збройних Силах України. / Наказ Начальника Генерального штабу – Головнокомандувача Збройних Сил України від 03.07.08р., №70.
11. Положення про Міністерство оборони України та Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України / Указ Президента України від 6.04.11 року № 406/2011.
12. Положення про Головне управління по роботі з особовим складом у Збройних Силах України. / Наказ Міністра оборони України від 03.03.13р., №__.
13. Статут внутрішньої служби Збройних Сил України./ Закон України від 24 березня 1999 року № 548 – XIV.
14. Теорія і практика прийняття управлінських рішень. – Навчальний посібник. / Під ред. В.М. Колпакова – 2-е видання, доп. та перероб. – К.: МАУП, 2004. – 504 с.
15. Технологія прийняття управлінських рішень. – Підручник / Під ред. А.С. Крупника, К.О. Линьова, О.М. Рудика. – 2-е видання. – К.: НАДУ при Президенті України – 2006, – 286 с.

Romanyuk I. N., candidate of pedagogical sciences

FUNCTIONS OF ORGANS ON WORK WITH PERSONNEL OF MILITARY POWERS OF UKRAINE

The article is devoted determination of functions of organs on work with the personnel of Military Powers of Ukraine as system research of the social phenomena and processes, which are the objectively predefined general directions or spheres of activity, the aggregate of which is provided by efficiency of implementation of tasks of military service. Professional and able realization of management (planning, organizations of activity, motivation and control) functions in a greater measure provides an effective enough management. In addition, leaders must differ the presence of certain specific capabilities: ability to pick up the best mechanism of influence and domain leader qualities for every concrete situation. Main administration on work with the personnel of the Armed Forces of Ukraine is the supreme body of military management, that is intended for planning, organization and control after activity of organs of military management, on questions of humanitarian and social development in the Armed Forces, organization of socially-psychological accompaniment of military service, morally psychological providing, preparation and application of troops, maintenance of military discipline, realization of military-patriotic work, in Armed forces. In accordance with positions that can occupy specialists of organs on work with the personnel of operative tactical level, they must be able to execute official functions and typical tasks of official activity for this function. Every typical task is answered by a competence that is formed by the system of abilities in relation to the decision of this task of activity.

Keywords: *management functions, organs on work with a personnel, planning, organization of activity, motivation, control, socially-psychological accompaniment of military service, morally psychological providing, maintenance of military discipline, realization of military-patriotic work.*